

Голас Рафзімы

МІНСК 1972
Красноармейская 9
Библиотека им. Ленина

№ 46 (1257)

ЛІСТАПАД 1972 г.

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ

ГОД ВYДАННЯ 17-ТЫ

ЦАНА 2 КАП.

УЗВЕДЗЕНЫ ў СЕНАРОДНАЙ ЛЮБОЎЮ

На вялікім валуне сядзіць чалавек у накінутым на плечы паліто. Ён аб нечым глыбока задумаўся, рука з кніжкай міжволі апусцілася ўніз. Ціха шапацаць за яго спіной маладзенькія бярозкі, нячутна схіліліся да азярца ніцця вербы. Знешне спакойная постаць паэта, на думку людзей, што ведалі яго пры жыцці, вельмі дакладна перадае характар Якуба Коласа, чалавека сціплага і памяркоўнага, паглыбленага ў свае думкі. Ён нібыта складае ў гэты момант радкі новых вершаў ці гутарыць са сваімі любімымі героямі. А героі яго вось тут, побач: справа — Сымон-музыка з тужлівай скрыпкай і яго верная сяброўка Ганна, злева — легендарны дзед Талаш са сваім унукам Панасам.

Адліты ў бронзе помнік народнаму паэту Беларусі Якубу Коласу заняў сваё пачэснае месца ў цэнтры плошчы, названай яго імем шмат гадоў назад. Трэцяга лістапада, у дзень 90-годдзя з дня нараджэння песняра, сюды на адкрыццё архітэктурна-скульптурнага мемарыяльнага комплексу прыйшлі тысячы мінчан

госці сталіцы — дзеячы літаратуры і культуры, што прыехалі амаль з усіх саюзных рэспублік.

Адкрываючы мітынг, першы сакратар Мінскага гаркома КПБ М. Слюнькоў сказаў: «У кожнага народа, у кожнай нацыянальнай культуры ёсць пісьменнікі, чыімі імёнамі гонарацца суайчыннікі, чыя творчасць найбольш поўна выражае духоўную сутнасць народа, яго імкненні, спадзяванні, надзеі. У беларускай літаратуры такімі сталі імёны Якуба Коласа і Янкі Купалы».

Высокую мастацкую вартасць, народнасць і партыйнасць творчасці свайго старэйшага сябра і папечніка адзначыў народны пісьменнік Беларусі Міхась Лынькоў. Са словамі любві і павагі да песняра роднай зямлі і яе працаўнікоў звярнуліся рабочы заводца імя Леніна В. Калтовіч і калгасніца сельгасарцелі імя Жданава Пухавіцкага раёна Г. Дабрыцкая.

90-годдзе вядомага паэта Беларусі шырока адзначала ўся Савецкая краіна. У яго гонар праводзіліся вечары і сходы, імем песняра былі названы но-

вая вуліцы, школы, караблі, нямала шчырых радкоў прысвяцілі яму паэты. Сведчаннем усенароднай любві стала ўзвядзенне помніка Якубу Коласу ў сталіцы нашай рэспублікі. Мітынг, прысвечаны адкрыццю коласаўскага мемарыяльнага комплексу, закончаны. Шматтысячны натоўп расступаецца, і па гэтым жывым калідоры ідуць і ідуць дзяўчаты з букетамі восенскіх кветак. Рознакаляровым дываном кладуцца хрызантэмы, гваздзікі, ружы да падножка помніка.

Сябры і зусім незнаёмыя людзі падыходзяць да стваральнікаў коласаўскага мемарыяльнага комплексу народнага мастака БССР, лаўрэата дзяржаўных прэмій З. Азгура і архітэктараў, лаўрэатаў Ленінскай прэміі Ю. Градава і Л. Левіна, каб паціснуць руку ці выказаць словы захаплення.

Плошча Якуба Коласа, былая ўскраінная Камароўка, стала цяпер адной з прыгажэйшых у сталіцы. Сюды перасяліліся з лесу стройныя бярозкі, тры маладыя дубкі з Мікалаеўшчыны, радзімы народнага паэта.

Аўтары імкнуліся перанесці

на сталічную плошчу кавалачек роднай прыроды, якую так горача любіў і аляваў Якуб Колас. Гэта праявілася нават у тым, што дрэўцы для пасадак бралі з лесу, а не з гадавальнікаў. Зялёныя газоны летам будуць нагадаваць лугі, невялічкія вадаёмы з вербамі на берагах — нёманскія старыцы.

Адной з важнейшых дэталей скульптурна — архітэктурнага комплексу сталі два вялізныя жытнёвыя каласы, што ляглі ля ног паэта. На месцы ўяўных буйных зярнят — фантаны, газоны, кветнікі. Вобраз шчодрой зямлі, неўміручасці таленту, багачце крыніц народнай творчасці і напамін пра літаратурнае імя народнага паэта Беларусі ўвабралі ў сябе гэтыя сімвалы-каласы.

На плошчы заўсёды мнагалюдна. Адны спецыяльна прыходзяць паглядзець на помнік паэту, прынесці сюды кветкі, адпачыць. Другія завітваюць па дарозе ў філармонію, ЦУМ ці на калгасны рынак. У натоўпе можна сустрэць дзяўчат-студэнтак, дзедка ў кажусе, жанчыну з дзіцем. Замежныя турысты, госці з братніх рэспублік, зна-

ёмячыся з Мінскам, не мінаюць плошчу Якуба Коласа, мемарыяльны комплекс на якой наглядна паказвае ім высокі ўзровень беларускага мастацтва, тую вялікую пашану, якой карыстаюцца ў нас пісьменнікі, паэты, дзеячы культуры.

Стваральнікі комплексу паклапаціліся пра зручнасці для наведвальнікаў. Шматлікія лаўкі колеру моранага дуба, нібы гасцінна пасцеленыя на траве ручнікі, расставлены на плошчы.

У любую пару года будзе вабіць да сябе скульптура Якуба Коласа ў цэнтры плошчы. Зімой яе велічнасць падкрэсліць беластволья бярозкі, восенню — золата ападаючых лісцяў, летам — шматколерны дыван кветак.

Дзякуючы удахаму архітэктурнаму вырашэнню на плошчы не ўзнікне пачуццё «замкнёнай прасторы». Лагічным працягам яе становіцца адыходзячая шырокім зялёным промнем вуліца Якуба Коласа, якая нібыта звязвае коласаўскі комплекс з неабсяжымі прасторами роднай беларускай зямлі.

Народны паэт Беларусі Якуб Колас (у цэнтры) сярод пісьменнікаў-дэлегатаў і гасцей з братніх рэспублік у дні работы III з'езда пісьменнікаў Беларускай ССР. 1954 год.

Фота М. АНАНЫНА.

ВЯЛІКАЯ МУЗА

Міхась ЛЫНЬКОЎ,

народны пісьменнік рэспублікі, акадэмік АН БССР

Споўнілася 90 гадоў з дня нараджэння аднаго з выдатных і любімых сыноў Беларусі, вялікага паэта нашай сучаснасці Якуба Коласа. Разам з Янкам Купалам яны былі заснавальнікамі новай беларускай літаратуры, выказнікамі рэвалюцыйных імкненняў, настрою і спадыяванняў беларускага сялянства, якое жыло пад двайным прыгнётам — сацыяльным і нацыянальным. Абодва стаялі на чале рэвалюцыйна-дэмакратычнай групы беларускіх пісьменнікаў таго часу. А пасля Вялікага Кастрычніка сталі пяснярамі новай, савецкай рэчаіснасці, сацыялістычнага будаўніцтва ў краіне, слаўнымі летапісцамі нашай эпохі.

За што любіць і паважае народ Якуба Коласа? У чым сакрэт папулярнасці яго твораў, абаяльнасці і сілы, эмацыянальнага ўздзеяння на чытачоў? Высокамастацкі твор заўсёды нясе двайную службу: ён і добры сродак пазнання свету, і надзейны метады выхавання тых найлепшых якасцей, якія робяць чалавека перадавым і прагрэсіўным для свайго часу, барацьбітом за лепшую будучыню. Гэту асаблівасць творчасці Коласа і Купалы заўважыў яшчэ ў далёкіх дарэвалюцыйныя часы, калі яны рабілі свае першыя крокі ў літаратуру, Максім Горкі.

Тысячамі ніцей творчасць паэта непарыўна звязана з народам, з яго радасцямі і сумам, святаямі і працоўнымі буднямі, слаўнымі перамогамі, якія змянілі аблічча краіны, унеслі найвялікшы сацыяльны перамены і пераўтварэнні ў жыццё, у грамадскі і дзяржаўны лад.

Якуб Колас [Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч] нарадзіўся 22 кастрычніка (3 лістапада) 1882 года ў беднай сям'і селяніна-лесніка ў пасёлку Акінчыцы Мінскага павета. Будучы паэт жыў сярод простых людзей — сялян, леснікоў, аб'ездчыкаў, лесарубаў, пльагонаў. З калыскі ён ужо чуў іх песні, адчуваў іх гора і радасці, іх інтарэсы і патрабаванні сталі яго ўласнымі, думы народа — яго думамі, словы народа — яго словамі. Вось чаму першыя сядомыя крокі паэта ў жыцці былі варожка сустрэты царскімі ўладамі, а замест яго твораў уступіў у непрымальную супярэчнасць з існаваўшымі тады афіцыйнымі законамі і звычаямі. Такая «нязгода» каштавала Якубу Коласу трох гадоў зняволення ў мінскім астразе.

Вялікі і высакародны шлях прайшоў паэт. Скромы сельскі настаўнік становіцца папулярным літаратарам, творы якога заклікалі да рашучай барацьбы з царызмам, абуджалі сацыяльна-нацыянальную свядомасць людзей, заклікалі іх аб'яднаць свае сілы з рэвалю-

цыйнымі намаганнямі ўсіх працоўных царскай Расіі. Вершы Я. Коласа не трацілі сваёй вастрынні і актуальнасці і ў самыя змрочныя гады рэакцыі, калі пэўная частка творчай інтэлігенцыі адышла ад рэвалюцыі, здрадзіла яе справе. У гэтыя цяжкія часы паэтычнае слова Коласа было прасякнута сапраўдным аптымізмам. Яно падтрымлівала ў народа веру ў свае сілы, у справядлівасць сваёй справы, у непазбежнасць перамогі над ворагам. Паэзія Коласа тых гадоў была паэзіяй паэта-рэвалюцыянера, паэта-тэатра.

Сапраўднага росквіту творчасць Якуба Коласа дасягнула ў савецкі час. Калі раней паэт пісаў выключна аб жыцці вёскі, аб працы селяніна, то цяпер яго ўвагу прыцягвае ўсё тое значнае, характэрнае, што адбываецца і ў Беларусі, і ва ўсім Савецкім Саюзе. Шматлікія творы Якуба Коласа можна назваць яркімі, дакладнымі і праўдзівымі летапісам тых знамянальных падзей, у выніку якіх «наш родны край», які выглядаў так сіратліва і сумна, як былая доля народа, непазнавальна змяніўся.

Будучы летапісцам савецкага часу, паэт ніколі не быў простым назіральнікам падзей. Ён з'яўляўся адным з самых актыўных, самых дзейных і непазбаваных іх удзельнікаў. Ён многае зрабіў для літаратурнага руху ў краіне, для стварэння Саюза пісьменнікаў. Значная яго роля ў развіцці навукі ў нашай рэспубліцы. Да апошніх дзён свайго жыцця Якуб Колас быў нязменным віцэ-прэзідэнтам Акадэміі навук БССР. Ён удзельнічаў у рабоце шматлікіх грамадскіх арганізацый, быў членам Усесаюзнага Камітэта абароны міру, Камітэта па Дзяржаўных прэміях ССР, выбіраўся дэпутатам у Вярхоўныя Саветы БССР і ССР. Не было ніводнага пытання, ніводнай праблемы ў жыцці нашай рэспублікі, якія не цікавілі б народнага паэта, у вырашэнні якіх ён не прымаў бы ўдзелу.

Значную частку свайго жыцця Якуб Колас быў беспартыйным чалавекам. Але ўсё, што рабіла партыя камуністаў, было блізкаму, кроўнай справай паэта. І ў дні суровых выпрабаванняў Вялікай Айчыннай вайны ён уступае ў рады партыі, назаўсёды звязвае з ёй свой лёс.

Якуб Колас добра разумеў ролю і значэнне партыі ў жыцці ўсіх народаў Савецкага Саюза. Ён, яе выдатным дзеячам прысвячаў ён свае творы.

Вялікая і разнастайная літаратурная спадчына Якуба Коласа. Ён выступаў у розных жанрах: у паэзіі, прозе, драматургіі, літаратуры для дзяцей, крытыцы, літаратуразнаўстве, публіцыстыцы. Яго паэмы

«Сымон-музыка» і «Новая зямля» — гэта сапраўдныя шэдэўры з залатога фонду беларускай паэзіі. «Новую зямлю» па праву называюць паэтычнай энцыклапедыяй жыцця беларускага сялянства канца XIX—пачатку XX стагоддзяў. А перыяд грамадзянскай вайны, партызанскага барацьбы народа знайшлі сваё праўдзівае адлюстраванне ў хвалючай аповесці «Дрыгва».

Творчая і грамадская дзейнасць Якуба Коласа ў дні Вялікай Айчыннай вайны была падпарадкавана адзінаму дэвізу — усё для перамогі. Кожнае слова паэта, кожнае выступленне дапамагала народу біць ворага, мабілізоўваць свае сілы для яго канчатковага разгрому.

Якуб Колас з'яўляецца выдатным празаікам. Ён аўтар шматлікіх апавяданняў і навел як з дарэвалюцыйнага, так і з савецкага жыцця, аўтар аповесцей «На прасторах жыцця» [аб беларускай савецкай моладзі] і «Адшчапенец» [аб гістарычнай перамоце калгаснага ладу ў беларускай вёсцы]. Яго п'яру належыць буйнейшы твор — палеская трылогія, у якую ўвайшлі аповесці «У палескай глушы», «У глыбі Палесся» і «На ростанях».

Як мовазнаўца Якуб Колас прымаў непасрэдны ўдзел у распрацоўцы норм сучаснай беларускай мовы, практычна дапамагаў Інстытуту мовазнаўства Акадэміі навук рэспублікі ў складанні беларускага правапісу, фундаментальных слоўнікаў — руска-беларускага і беларуска-рускага. Непасрэдна цікавіўся ён і праблемамі гістарычнай навукі, усім, што было звязана з беларускім мастацтвам, народнай творчасцю, фольклорам.

З усяго таго сялянскага, простага, што заставалася ў Коласа, папулярнага пісьменніка і вучонага, можна назваць таксама яго выключную добразычлівасць да чалавека. У ацэнцы літаратурных з'яў ён працяўляў сапраўдную большавіцкую аб'ектыўнасць і не скупіўся на добрыя пароды і дапамогу малым пісьменнікам, якія бачылі ў яго асобе хоць і суровага, патрабавальнага, але справядлівага і добразычлівага настаўніка.

Такім быў народны паэт Беларусі Якуб Колас, цудоўны майстар слова, выдатны знаўца жыцця. Непасрэдны ўдзельнік усіх гераічных спраў беларускага народа як у дарэвалюцыйныя, так і ў савецкія гады, ён нязменна любіў чалавека працы і яго светлай камуністычнай будучыні прысвяціў усю сваю дзейнасць, сваю творчасць. Вялікі паэт і грамадзянін, сапраўдны камуніст — такім застаўся ён назаўсёды ў нашай памяці.

ПАКЛОН АД РОДНАЙ ЗЯМЛІ

ВЯНКІ

НА МАГІЛЕ ПАЭТА

У золаце асенняга ўбрання прыйшло на беларускую зямлю вялікае свята літаратуры і культуры — 90-годдзе з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. У памяці яшчэ свежыя нядаўнія ўрачыстасці, прысвечаныя юбілею друга і таварыша Коласа — Янкі Купалы. Юбілей зачынальнікаў сучаснай беларускай літаратуры адзначаюцца ў год, калі ўсе народы шматнацыянальнай Краіны Саветаў, вялікае брацтва і непарыўнасць дружалюбных вуз якіх так страсна ўслаўлялі класікі беларускай літаратуры, рыхтуюцца да вялікага свята — 50-годдзя ўтварэння СССР.

Бязмежная народная любоў да сваіх паэтаў. Раніцай 2 лістапада да IX магіл прыйшлі сотні мінчан, а таксама пасланцы нашай шматнацыянальнай вялікай савецкай літаратуры — пісьменнікі брацкіх рэспублік, якія прыбылі на коласаўскія ўрачыстасці.

На магілу Якуба Коласа ўскладаюцца вінкі і кветкі ад Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР і Савета Міністраў БССР, ад Саюза пісьменнікаў СССР, Міністэрства культуры СССР, пісьменнікаў Беларусі, Акадэміі навук БССР, Беларускага ЦК ЛКСМБ, Міністэрства культуры БССР, мінскіх абкома КПБ і аблвыканкома, гаркома КПБ і гарвыканкома, ад пісьменніцкіх дэлегацый саюзных рэспублік і абласцей Беларусі, Літаратурнага музея Якуба Коласа.

Кветкі ўскладзены таксама ад дэлегацыі ЮНЕСКО, якая прыбыла ў Мінск на святкаванне 90-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа, ад генеральных консульстваў ПНР і ГДР у Мінску.

Мінутай маўчання ўшанавалі прысутныя памяць Якуба Коласа.

Жывыя кветкі былі ўскладзены і на магілу Янкі Купалы.

У ДАСЛЕДАВАННЯХ ВУЧОНЫХ

Грамадскасць Беларусі шырока адзначыла юбілей народнага паэта. У школах, бібліятэках, калгасных і саўгасных дамах культуры, на прадпрыемствах былі арганізаваны выстаўкі, якія расказваюць аб яго жыцці і творчасці. Праводзіліся літаратурныя вечары, на якіх успаміналі пра Якуба Коласа дзяліліся тыя, хто разам з ім жыў і ствараў, хто адчуваў на сабе бацькоўскія клопаты і падтрымку вялікага майстра слова.

1 лістапада аддзяленнем грамадскіх навук АН БССР была арганізавана навуковая сесія, прысвечаная 90-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі, акадэміка АН БССР К. Міцкевіча. Уступнае слова аб значэнні творчасці Коласа зрабіў акадэмік АН БССР К. Буслаў. Былі заслуханы таксама даклады кандыдата філалагічных навук У. Казьбера — «Сацыяльныя праблемы ў творчасці Якуба Коласа», члена-карэспандэнта АН БССР М. Бірылы — «Якуб Колас і развіццё сучаснай беларускай літаратурнай мовы», доктара філалагічных навук А. Адамовіча — «Якуб Колас і сучасны беларускі раман», кандыдата

філосафскіх навук А. Майхровіча — «Эстэтычныя погляды Якуба Коласа», кандыдата філалагічных навук М. Мушынскага — «Якуб Колас — крытык», кандыдата мастацтвазнаўства С. Пятровіча — «Якуб Колас у мастацтве». На сесіі з успамінамі аб рэдактарскай памяці Коласа над выданнем на беларускай мове Збору твораў У. І. Леніна выступіў акадэмік АН БССР В. Сярбента.

Вучоныя гаварылі аб вялікіх заслугах Якуба Коласа, які шмат гадоў быў віцэ-прэзідэнтам Акадэміі навук Беларусі, і яго друга і падлечніка Янкі Купалы, творчасць якіх адыграла велізарную ролю ў стварэнні сучаснай беларускай літаратуры, у яе развіцці на аснове прыняцця сацыялістычнага рэалізму.

Удзень 2 лістапада ў вялікай канферэнц-зале Акадэміі навук адбылася навуковая сесія АН БССР, прысвечаная коласаўскаму юбілею. Тут сабраліся вядомыя вучоныя, грамадскія дзеячы, пісьменнікі і госці. Уступным словам юбілейную сесію адкрыў прэзідэнт Акадэміі навук Беларусі, акадэмік АН БССР М. Барысевіч. Ён дакладам «Народ у творчасці Якуба Коласа» выступіў вядомы пісьменнік, акадэмік АН БССР М. Лынькоў. Ён падкрэсліў, што пасяянае ў жыватворную глебу, узяраную Вялікім Кастрычнікам, залатое зерне Коласа — яго прасякнутыя пафасам гуманізму, патрыятызму і інтэрнацыяналізму творы, яго навуковыя працы далі цудоўныя ўсходы. На беларускай зямлі вырасла плеяда таленавітых паэтаў, празаікаў і літаратуразнаўцаў, творчасць якіх памнажае багаці і шматнацыянальнай савецкай літаратуры, працягвае і развівае коласаўскія традыцыі.

Доктар філалагічных навук Ю. Пшыркоў у сваім выступленні, прысвечаным ролі творчасці Якуба Коласа ў станаўленні сацыялістычнага рэалізму ў беларускай літаратуры, адзначыў, што вялікая сіла і прыгажосць коласаўскай паэзіі дакладна вызначаюць грамадзянскую значнасць таго шляху, які паэт разам з Янкам Купалам вызначыў роднай літаратуры.

У навуковай сесіі, прысвечанай 90-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа, прымаў удзел адказны партыйны і савецкія работнікі рэспублікі, прадстаўнікі шэрагу міністэрстваў, акадэмік АН БССР, беларускі пісьменнік, госці коласаўскія ўрачыстасцей з брацкіх рэспублік.

ПОМНІК У КАЛГАСЕ

Урачыстае адкрыццё помніка Якубу Коласу адбылося ў вёсцы Плескае Талачынскага раёна — цэнтральнай сядзібе калгаса, які носіць імя народнага паэта Беларусі.

...Спадае белае пакрывала, Перад хлэбаробамі, школьнікамі, пісьменнікамі, якія сабраліся ля помніка, паўстае бост любімага пясняра, створаны скульптарам А. Заспількім. Да падножжа помніка кладуцца букеты жывых кветак.

Пасля мітыngu ў калгасным клубе адбыўся вялікі літаратурны вечар. З дакладам аб жыцці і творчасці народнага пясняра выступіла настаўніца мясцовай школы В. Рымша. Пісьменнікі А. Астрэйка і М. Татур расказалі аб сустрэчах з Якубам Коласам. Затым былі выкананы творы Я. Коласа.

„ЛЯ ЧЫРВОНАГА СЦЯГА ЭПОХІ“

УРАЧЫСТЫ СХОД, ПРЫСВЕЧАНЫ 90-ГОДДЗЮ 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ЯКУБА КОЛАСА

У прэзідыуме ўрачыстага сходу.

Прасторная зала Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета БССР. 3 лістапада, у дзень нараджэння народнага песняра Беларусі, тут прагучаў другі, узнёслы і ўсхваляваны акорд коласаўскага свята, якое ў гэтыя дні магутнай і ўрачыстай мелодыяй лунала над рэспублікай, адгукуючыся ў сэрцы кожнага беларуса. Толькі некалькі гадзін назад на шырокай плошчы ў цэнтры Мінска быў адкрыты велічны помнік Коласу. Большасць з прысутных у зале разам з тысячамі мінчан і гасцей беларускай сталіцы, нібы жывога, віталі адлітага ў бронзе дзядзьку Якуба. І вось цяпер цэнтр свята перайшоў сюды, у залу буйнейшага беларускага тэатра. І зноў, як на мітынг, прысвечаным адкрыццю помніка, да Коласа звяртаюцца, як да жывога, як да чалавека, што прысутнічае тут, сярод нас, і толькі па сваёй такой вядомай усім сціпласці не захаче падняцца на сцэну ў прэзідыум сходу.

Такі зварот да пэра глыбока сімвалічны, бо Колас і сёння жыве ў кожным з нас бессмяротнымі радкамі сваёй пазіі, жыве ў вечнай любві народа, якому ён прысвяціў усяго сябе. Менавіта аб такіх людзях, як Якуб Колас, гавораць, што яны маюць у сваёй біяграфіі толькі адну дату—нараджэння. У зале сходу няма ніводнага свабоднага месца. Ды хіба можа змясціць нават самая вялікая аўдыторыя хоць бы малую частку ўсіх, хто ў гэтую гадзіну жадае сказаць пэра словы любві і ўдзячнасці або проста пабыць там, дзе адзначаецца яго юбілей. Тут—рабочыя з прадпрыемстваў і будоўляў Мінска і іншых гарадоў рэспублікі, калгаснікі і моладзь—тыя, аб кім і для каго пісаў Колас. У зале—беларускія пісьменнікі, іх калегі з саюзных рэспублік, якія прыехалі на радзіму пэра, каб адзначыць юбілей вядомага майстра слова. На свята сабраліся дзеячы навукі, культуры і мастацтва, воіны Савецкай Арміі, журналісты.

Надзвычай прадстаўнічы і вялікі прэзідыум урачыстага сходу.

ду. Тут—кіруючыя работнікі ЦК КПБ і ўрада БССР. Сярод іх—П. Машэраў, Ф. Сургануў, Ц. Кісялёў, А. Аксёнаў, А. Кузьмін, У. Лабанок, У. Міцкевіч, М. Палазаў, І. Палякоў, М. Лагір, Я. Нікулкін, У. Падрэз, І. Траццяк, І. Клімаў, П. Кохануў, Н. Сняжкова, А. Дзебалоў, кіраўнікі і члены дэлегацый пісьменнікаў і грамадскасці з іншых рэспублік, а таксама пэра і пісьменнікі Беларусі, вядомыя дзеячы навукі і культуры, знатныя рабочыя і калгаснікі, грамадскія дзеячы.

Што самае галоўнае ў багатай творчай спадчыне пэра, якія матывы коласаўскай пазіі паставілі яго імя ў шэраг выдатных талентаў побач з імянамі самых лепшых пэраў іншых народаў нашай шматнацыянальнай краіны? Безумоўна, у першую чаргу гэта яе сапраўды народны характар. Выразнікам душы беларускага народа, яго клопатаў, думак і надзей стаў Якуб Колас. Ён сам выйшаў з народа, з дзяцінства зведаў усе пакуты і нягоды, што выпадалі на долю бяспраўнага беларуса, але не адступіў перад імі і ад імя народа стаў на шлях барацьбы за справядлівасць, назаўсёды выбраўшы сабе лёс змагара-рэвалюцыянера.

Усё яго жыццё было вялікім грамадзянскім подзвігам, які пад сілу толькі непахіснаму барацьбітам, што цалкам прысвяцілі сябе служэнню народу.

Аб гэтым сказаў у кароткім уступным слове народны пэра БССР, Герой Сацыялістычнай Працы, акадэмік АН БССР Пятрусь Броўка.

— Якуб Колас любіў свой народ, — адзначыў Броўка. — Але ён быў і сапраўдным інтэрнацыяналістам. Ён аддаў і гарача любіў вялікі рускі народ, усе брацкія народы, з якімі мы пабудавалі наш непарушны Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. І калі б Якуб Колас яшчэ жыў, як бы ён парадаваўся, што павіншаваць яго са слаўным 90-годдзем прыехалі пасланцы пісьменніцкай гвардыі з усіх брацкіх рэспублік.

І сапраўды, з трыбуны ўрачыстага сходу выступілі прадстаўнікі ўсіх пятнаццаці савецкіх рэспублік СССР. Вершы Коласа гучалі на беларускай і украінскай, армянскай і азербайджанскай, узбекскай і та-

джыкская мовах. І кожны прамойца гаварыў пра беларускага песняра, як пра свайго нацыянальнага пэра, якога любяць і чытаюць ва ўсіх рэспубліках.

Рацыю меў кожны з выступаючых, бо Колас у сваёй творчасці выказаў матывы блізкія і дарагія працоўным усіх нацыянальнасцей. Ён апеў характава і прыгажосць роднай беларускай прыроды і ратны подзвіг тысяч рускіх, украінцаў і салдат іншых нацыянальнасцей, што аддалі сваё жыццё за вызваленне Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Ён склаў вершы аб Узбекістане і перакладаў на беларускую мову украінскіх пэраў, усхвалявана пісаў аб дружбе народаў на будаўніцтве Днепрагэса, Магніткі, Беламорканала і не пераставаў любіць Маскву — «краіны вялікай сэрца». Гэта яго радкі:

Ніхто гэтай сілай яшчэ не
вадоў, і сілы такой не было.
Імя ёй свабода і дружба
народаў, Друг верны праслаўленых
нашых паходаў
Варожаму свету на зло.

Народны пісьменнік БССР, намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі Іван Шамякін таксама адзначыў інтэрнацыянальны характар творчасці Коласа:

— Есць глыбокі сэнс у тым, што напярэдадні вялікага свята ўсёго савецкага народа — 50-годдзя ўтварэння СССР, як усенароднае свята сацыялістычнай культуры, мы адзначаем юбілей нацыянальных пэраў. Гэтым народ аддае даніну глыбокай пашаны сынам і песнярам сваім...

Іван Шамякін падрабязна спыніўся на характарыстыцы творчасці Я. Коласа, выдзеліўшы ў ёй як галоўную рысу яе грамадзянскае гучанне і партыйны змест.

— Перадвечная і паслявечная творчасць народнага пэра — гэта ўзнёсла, радасная песня ўслаўлення савецкай эпохі, партыі, ратнай і працоўнай мужнасці будаўнікоў сацыялізму, — сказаў ён.

Усё жыццё пэра-грамадзянін Я. Колас правёў на віру галоўных падзей свайго часу, астаючыся «ля чырвонага сцяга эпохі». Быць на пярэднім краі будаўніцтва сацыялізму заклікаў ён і сваіх калег-пісьменнікаў. Нібы рапарты вернасці гэтаму завету, ідэалам дружбы савецкіх народаў, прагучалі з трыбуны сходу выступленні пэраў і пісьменнікаў з брацкіх краін, што прыехалі ў Мінск на коласаўскае свята.

Узнёслыя словы аб пэра і

яго творчасці казалі рускі пэра, сакратар Саюза пісьменнікаў РСФСР Сяргей Залыгін, пасланец украінскай літаратуры Барыс Алейнік, грузінскі пэра і драматург Карла Каладзе, азербайджанскі пэра Хікмет Зія, сакратар Саюза пісьменнікаў Літоўскай ССР Альгірдас Поціус, эстонскі пісьменнік Ян Крос, кіргізскі літаратар Суёнбай Эраліёў. Аб тым, як шануюць памяць аб Коласе ў Ташкенце, дзе пэра жыў у час вайны, расказаў узбекскі пісьменнік Ібрагім Рахім. Аб дружбе паміж беларускім і казахскім народамі, якая была змацавана ў агні Вялікай Айчыннай вайны, і зараз сталее ў сумеснай працы, гаварыў прадстаўнік Казахстана Хамід Ергаліёў. Ад імя таджыкскіх літаратараў выступіў Фацех Ніязі, ад армянскіх — Ашот Грашы. Прывітанне песняру з сонечнай Туркменіі прывёз пэра Анаберды Агабаеў, а з янтарнага латвійскага краю — пэра Юлій Ванэг. Цёпла вітаў беларускі народ з юбілеем песняра малдаўскі пэра Богдан Істру.

Суёнбай Эраліёў, напрыклад, падкрэсліў у сваёй прамове, што Якуб Колас адкрыў усяму свету багатую душу беларускага народа, яго спадзяванні і імкненні, бяспрыкладны гераізм у дні будаўніцтва новага жыцця і абароны заваёў Кастрычніка.

— Усё, чым жыў беларускі народ, блізкае і зразумелае кіргізам, — працягвае Суёнбай Эраліёў. — Вось чаму Якуб Колас стаў і нашым родным пэрам. Яго вершы шмат разоў выдаваліся на кіргізскай мове.

Палымная пазіія Якуба Коласа, праякнутая гуманізмам, светлымі ідэямі дружбы паміж народамі, вялікай любоўю да Радзімы, выхоўвае патрыятызм, гордасць за савецкі народ і сваю краіну. Такая пазіія неуміручая.

— Гэта маё другое наведанне Мінска, — сказаў у сваім выступленні Хамід Ергаліёў. — Упершыню я быў тут адразу пасля вызвалення горада ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Памятаю, як мы хадзілі па вуліцах, ахопленыя страшэнным жахам. З вялікай радасцю гляджу я на сённяшні Мінск, адраджаны з руін рукамі працавітага народа. Новыя вуліцы, жыллыя кварталы — гэта велічны помнік і Якубу Коласу.

Калі ў бядзе мы разам дзялілі варожыя кулі, то цяпер дзелім радасць стваральнай працы. Сыны і дочки беларускага народа разам з прадстаўнікамі іншых нацыянальнасцей унеслі дастойны ўклад у казахстанскі мільярд з лішнім пу-

доў збожжа, якое ўлілося ў засеку нашай Радзімы ў гэтым годзе. Ад імя сваіх землякоў я прыношу народу Беларусі вялікі казахскі рахмет.

Па-пэрачынаму трапна агульную думку ўсіх прысутных пра Коласа выказаў вядомы рускі пэра Роберт Раждзественскі:

— Толькі вельмі цэласны і на рэдкасць бясстрашны чалавек мог у маладосці выбраць для сваёй творчасці да мноства абавязваючы пэрачыны псеўданім: Колас. Але толькі неймаверна таленавіты і надзвычай акрылены чалавек і пэра змог да канца апраўдаць сваё новае імя: Колас. Апраўдаць не толькі вершамі. Якуб Колас апраўдаў сваё імя яшчэ і ўсім жыццём сваім. Колас... Ён увабраў у сябе ўсе жыватворныя сокі зямлі беларускай, усю яе магутнасць і распеў. Ён вырастаў разам з народам, чэрпаючы ў ім сілы і аддаючы яму свае. Толькі так можа жыць, толькі так і можа пісаць сапраўдны пэра.

Свята дзевянастагоддзя з дня нараджэння Я. Коласа не толькі радасная падзея ў жыцці савецкіх людзей, але і адметная дата ў міжнародным культурным жыцці: яна ўнесена ў міжнародны календар святкавання гадавін вялікіх людзей і гістарычных падзей. Пра гэта паведаміў у сваім выступленні, вітаючы сход ад імя генеральнага дырэктара Арганізацыі Аб'яднаных Нацый па пытаннях адукацыі, навукі і культуры пана Рэнэ Майа, прадстаўнік сакратарыята ЮНЕСКО Уладзімір Цюрвін.

Якуб Колас быў вялікім сябрам і чулым настаўнікам моладзі. Таму юная змена плаціць сваіму настаўніку шчырай любоўю і павагай. Аб гэтым цёпла гаварыла на сходзе студэнтка Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна Аня Дашко.

— Мы добра памятаем словы пэра, — заявіла яна, — выказаныя юнакам і дзяўчатам у дзень свайго сямідзесяцігоддзя:

«Ідзіце ў нагу з жыццём, не адставайце, а апырэджайце яго. Не закапайце ў зямлю вашыя таленты, а памнажайце і аддайце іх народу, Камуністычнай партыі, якія росцяць і выхоўваюць вас».

Мы, студэнты, будучыя настаўнікі літаратуры, з пачуццём высокай грамадзянскай адказнасці выконваем яго наказ — настомна штурмуем вышыні навукі, авалоўваем вопытам бацькоў-камуністаў, каб стаць высокасвядомымі і самааданымі патрыётамі сваёй Радзімы — Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Як сціплы, але шчырыя знакі пашаны і ўдзячнасці беларускаму народнаму песняру ўсе выступаючыя перадавалі ў прэзідыум памятнаы падарункі для музея Я. Коласа: томікі вершаў пэра, выданыя на розных мовах народаў СССР, вырабы народных майстроў — сувеніры, тканяы габелены, дываны... Старшыня калгаса імя Леніна Клецкага раёна І. Плаўскі, як сімвал багата роднай зямлі, якую апяваў пэра, перадаў музею сноп залатых каласоў. Дырэктар Навашынскага суднабудаўнічага завода, што на Горкаўшчыне, С. Волкаў ад імя рабочых перадаў у музей макет марскога цеплахода-сухагруза «Якуб Колас». Судна гэта калектыў прадпрыемства ў рэкордна кароткі тэрмін пабудавав да свята пэра. Разам з цеплаходам «Янка Купала» «Якуб Колас» цяпер баразніць марскія прасторы.

Гэты падарункі назаўсёды застануцца ў музеі песняра, напамінаючы яго наведвальнікам аб незабыўных днях 90-годдзя пэра.

Урачысты сход закончыўся вялікім святочным канцэртам майстроў мастацтваў БССР.

Яны прыйшлі на сустрэчу з Коласам. Фота Л. ПАПКОВІЧА.

Якуб КОЛАС.

НАШ РОДНЫ КРАЙ

Край наш бедны, край наш
родны!
Лес, балоты і пясок...
Чуць дзе крыху луг
прыгодны...
Хвойнік, мох ды верасок.

А туманы, як пясчэнка,
Засцілаюць лес і гай.
Ой ты, бедная старонка!
Ой, забыты богам край!

Наша поле кепска родзіць,
Бедна тут жыве народ,
У гразі жыве ён, ходзіць,
А працуе — льецца пот.

Пазіраюць сумна вёскі,
Глянеш — сэрца забаліць.
На дварэ — паленне, цёскі,
Куча сметніку ляжыць.

Крыж збуцвелы пры дарозе,
Кучка топаляў сухіх...
Сцішна, нудна, бы ў астрозе
Ці на могілках якіх.

А як песня панясецца —
Колькі ў песні той нуды!
Уцякаў бы, бег, здаецца,
Сам не ведаеш куды.

Край наш родны, бедна поле!
Ты глядзіш, як сірата,

Сумны ты, як наша доля,
Як ты, наша цемната.
1906 г.

ПЕСНЯЙ ВІТАЮ Я ВАС

Леглі шырока нівы калгасаў.
Глянеш — разлог, далячынь.
Стужак дарожных роўных пасы
Мераюць смужную сіню.

Ходзіць паважна дбалы араты,
Трактар — палёў гаспадар,
Дужы і ў працы спорны,
заўзяты,
Ходзіць — гамоніць абшар.

Скінуты межы, свет
разгароджан—
Далеч, бязмежны прастор.
Яснае заўтра, дзень наш
прыгожы,
Досвіткі, тысячы зор!

Змоўкла ў прасторах песня
старая,
Скаргі адвечны палон;
Вольная праца нас адарае
Песняю радасных дзён.

Песні гавораць — жыць стала
лепей,

Песні, як мак, расцвілі;
Поўняцца імі горы і стэпы
Нашай Савецкай зямлі.

Плаваюць песні званам—
разлівам,

Песні расквечаных дзён;
Песням вясёлым, песням
шчаслівым
Хочацца ўторыць у тон.

Марш перамогі ў радасным
гудзе.
Хіба ж не радасць наш час!
Краю Савецкі, новыя людзі!
Песняй вітаю я вас!
1936 г.

ЖЫВЕ РУСТАВЕЛІ

Ні буры, ні віхры, ні чорныя
годы
Яго не здалелі:
У сказах-былінах, у думках
народа

Жыве Руставелі.
У чыстых крыніцах натхнёнага
слова,
У песеннай трэлі,
Для вечнасці, спетай баянам
сурова,

Жыве Руставелі.
У ясных зарніцах пяснярскага
дару,
Што ў далых ірдзелі,
У гуках дзівосных, у казачных
чарах

Жыве Руставелі.
У строфах пра «Віцязя
ў тыгравай шкуры»,
Якіх шчэ не мелі,
У вобразах яркіх, ярчэй ад
лазуры,

Жыве Руставелі.
У светлых імкненнях, чым
сэрца людское

Гарыць і гарэла,
У шуме змагання, у цішах
спакою
Жыве Руставелі.
Цудоўныя струны у Грузіі
роднай
Даўно празвінелі,
Пад сонцам савецкім народам
свабодным
Расцвіў Руставелі.
1937 г.

САЛАР

Рассыпала сонца каралі,
Ірдзее ў ім пыл, нібы жар.
Шумлівыя кідае хвалі,
Прахладаю вее Салар.

Утульнай густою сцяною
Схіліліся дрэвы над ім.
Гамоніць Салар з цішынёю,
Не ведаю толькі аб чым.

Рахманая горленка з дрэва
Глядзіць на шырокі арык.
Вядомы ёй лепш яго спевы,
А я да іх — не, не прывык.

Злятаюцца птушак чароды
На ноч у зялёны гушчар.
Імклівыя жоўтыя воды
Нясе безупынку Салар.

Пагасла дзесь сонца далёка,
І толькі праменні ўгары

Узняты, як рукі прарока,
І дрэвы змыкаюць шатры.

Над стрэльчатым верхам
таполі
Займаецца бледна пажар,
Паветра гарачае з поля
Плыве на халодны Салар.

Сціраюцца яркія тоны,
Напоўвае мрок патайны,
І вечар замёр задумлены,
Бясшумна снуюць кажаны.

Грывастыя жоўтыя хвалі
Не ведаюць сцішаных мар.
Маўчаць невядомыя далі,
Шуміць неўгамонны Салар.

А я пазіраю на захад,
Мне цяжка. Чаго! Не пытай!
Пад дымам вайны, як пад
дахам,
Пакутуе родны мой край.

Сяджу я адзін, разважаю,
Як хвалі, маршчыны на лбе.
Смуткую па роднаму краю,
Тужу, мілы друг, па табе.

Укрылі далёкія зоры
Нябесны бяздонны абшар.
Аб чым жа, скажы мне,
гаворыш,

Узбекскі шумлівы Салар!
1943 г.

СТАРОНКА БРАТНЯЙ ДРУЖБЫ

У сонечным Ташкенце плённа працуе над вывучэннем беларуска-узбекскіх літаратурных і культурных узаемазвязей аспірант кафедры літаратурнага народаў СССР Ташкенцкага дзяржаўнага ўніверсітэта Шухрат Усманаў. Спецыяльна для нашай газеты ён напісаў артыкул, прысвечаны ташкенцкаму перыяду жыцця, творчай і грамадскай дзейнасці народнага паэта Беларусі Якуба Коласа.

У гэтыя дні, калі ўся наша краіна рыхтуецца адзначыць слаўнае пяцідзясяцігоддзе ўтварэння СССР, зноў і зноў успамінаюцца старонкі летапісу вялікай дружбы савецкіх народаў.

Самыя хвалоючыя з іх былі напісаны ў суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны, у час, калі наша дружба вытрымала выпрабаванне перад усім светам.

У шэрагах тых, хто змагаўся з лютым ворагам, былі і пісьменнікі — прадстаўнікі вялікай шматнацыянальнай савецкай літаратуры.

Па закліку партыі многія савецкія пісьменнікі, у тым ліку дзесяткі пражанцаў і паэтаў Савецкага Узбекістана, такія як Ібрагім Рахім, Назір Сафарав, Ахтам Рахмат, Назармат і многія іншыя, прынялі актыўны ўдзел у агульнанароднай барацьбе з ворагам.

Выдатны узбекскі паэт Султан Джура ў баях за Савецкую Беларусь праявіў мужнасць і храбрасць, за што быў удастоены ордэна Айчыннай вайны першай ступені. А ў час вызвалення рэспублікі пры фарсіраванні Дняпра Султан Джура загінуў, да канца выканаўшы

свой свяшчэнны абавязак перад Радзімай.

Многія пісьменнікі ў час вайны былі эвакуіраваны ў Ташкент, сярод іх — народны паэт Беларусі Якуб Колас, вядомы пісьменнікі Аляксей Талстой, Міхаіл Галодны, Мікалай Пагодзін, Іосіф Уткін, Ганна Ахматава, беларуская паэтэса Эдзі Аняцвет і іншыя. Наш народ цёпла сустраў іх, імкнуўся аблегчыць ім цяжар разлукі з роднымі мясцінамі.

Якуб Колас у Ташкенце актыўна працаваў над вершамі, публіцыстычнымі артыкуламі, апавяданнямі, паэмамі. У адзеве да узбекскага народа, перададзенай па радыё восенню 1941 года, беларускі паэт гаварыў:

«У дом твайго старэйшага брата — рускага, у дом тваіх братоў — беларуса і украінца — уварваўся германскі басмач. Ён нясе карычневую чуму, шыбеніцу і бізун, голад і смерць.

Але дом рускага таксама і твой дом, дом украінца і беларуса — таксама і твой дом!

Бо Савецкі Саюз — дружная сям'я. Бо твая вуліца пачынаецца ў Беларусі, а дом украінца — у тваёй малале... Адзінства народаў —

верны ключ да заўтрашняй перамогі».

Якуб-ака — так любіўна і з удзячнай уважлівасцю называлі Якуба Коласа ўсе узбекі, з якімі ён быў знаёмы.

Якуб Колас, жывучы ў Ташкенце, часта ўспамінаў Беларусь. «Думкі мае далёка на захадзе. Там мая душа, там мае сэрца», — пісаў ён. Голас паэта-трыбуна і барацьбіта быў чутны ва ўсіх кутках акупіраванай Беларусі. Ваявыя артыкулы Коласа, звернутыя да беларускага народа, друкаваліся як у цэнтральнай прэсе, так і на старонках беларускіх франтавых і партызанскіх газет.

«Дарогі і любімы пясняр нашай роднай Беларусі! — пісалі беларускія партызаны Я. Коласу ў сувязі з шасцідзясяцігоддзем паэта ў лістападзе 1942 года. — Шлём Вам сваё сардэчнае партызанскае прывітанне! У гэтыя суровыя дні Айчыннай вайны Вашы творы служаць для нас магутнай і вострай зброяй». У адказ на прывітанне Якуб Колас прысвячае беларускім партызанам такія вершы, як «Засада», «Над магілай партызана», «Лес», «Родны шлях», «Бацька Мінай», працуе над паэмамі «Суд у лесе» і «Адплата».

Асаблівае месца ў творчасці Якуба Коласа гэтага перыяду займае тэма Узбекістана і яго народа. Калі ў вершах «Салар», «Чымган», «Вясною», «Узбекістану» паэт гарача, ад душы апявае цудоўную прыроду нашай рэспублікі, то ў вершы «Песня пілота» ён услаўляе гераізм байцоў-узбекаў. Песня прасякнута глыбокім пацупцём дружбы народаў, якая ўзмацняла ў баях за сацыялістычную Радзіму. Яна глыбока народная і па форме, і па зместу.

...Я крылам маім дам
магутны разбег,
Хай ведае вораг, як лятае
узбек!

Не выпадкова вайны-узбекі, якія можна змагаліся на

розных франтах Вялікай Айчыннай вайны, успрынялі гэту песню беларускага паэта, як сваю родную.

З 26 жніўня па 22 верасня 1943 года Якуб Колас знаходзіўся на адпачынку ў Чымгане. Тут ён працягваў працаваць над паэмай «Адплата», напісаў натхнёныя вершы аб гэтым цудоўным кутку Узбекістана.

У Ташкенце Якуб Колас, акрамя разнастайнай літаратурнай дзейнасці, вёў вялікую грамадскую работу як віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук БССР і член Усеславянскага камітэта. Ён удзельнічаў ва ўсіх мерапрыемствах Саюза пісьменнікаў Узбекістана, моцна пасябраваў з узбекскімі пісьменнікамі Хамідам Алімджанам, Зульфійей, Гафурам Гулямам, Уйгунам і іншымі.

У сувязі з ад'ездам з Ташкента Якуб Колас піша развітальны верш, «Узбекістан», які з'яўляецца найбольш моцным творам узбекскага цыкла.

Прышоў мой час. Я
пакідаю
Цябе, мой братні край,
І цяжка, ведай, ясны
краю,
Сказаць табе — бывай!..
У цяжкі час вайны
суровай
Ты даў прытулак мне,
З узбекам песню адной
мовай
Складалі аб вайне...

Павеў вецер, бы ў
прадвесне,
Над нашаю зямлёй.
На развітанне — з гэтай
песняй
Прывет прымі ты мой!

Задумшэўныя радкі гэтага, як і многіх іншых вершаў, застануцца жывым сведчаннем любові народнага паэта Беларусі да зямлі сонечнага Узбекістана, да яго мужага і працавітага народа.

Шухрат УСМАНАЎ.
г. Ташкент.

ГУЧАЦЬ НА РОЗНЫХ МОВАХ

Якуб Колас выступіў з вершамі і апавяданнямі на старонках газеты «Наша доля» ў 1906 годзе, першая кніга яго вершай «Песні жалбы» выдадзена ў 1910 годзе. І ў гэтым жа годзе адно з апавяданняў Якуба Коласа «Васіль Чурыла» змешчана было ў перакладзе на рускую мову і паралельна на мову эсперанта ў часопісе «Вестник знания».

Яшчэ да рэвалюцыі ў 1911 годзе ў артыкуле чэшскага літаратуразнаўцы Адольфа Чэрнага «Нарысы беларускай літаратуры 1909—1910 гг.», змешчаным у часопісе «Славянскі пісьмагляд», быў апублікаваны верш Я. Коласа «Наш родны край» у перакладзе на чэшскую мову.

Шырока пачалі перакладаць творы Я. Коласа пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі. У 1928 годзе ўрываў з апошесці Якуба Коласа «У палескай глушы» быў апублікаваны ў перакладзе на рускую мову ў зборніку «Соки целины. Современная белорусская литература», а ў 1929 годзе выйшла асобным выданнем сама апошесці у перакладзе Я. Якаўчыка.

З таго часу творы Якуба Коласа на мовах народаў Савецкай краіны выдаваліся не раз. Перакладаліся яны і за межамі СССР. Усяго ў перакладах творы Якуба Коласа выдаваліся 112 разоў, у тым ліку на рускай мове — 68, агульным тыражом якіх складае 2 мільёны 981 тысячу экзэмпляраў, на іншых мовах народаў СССР — 27 разоў агульным тыражом 247 тысяч экзэмпляраў, на замежных мовах выйшла 17 кніг паэта.

Н. ВАТАЦЫ.

ЮБІЛЕЙНЫЯ

ВЕЧАРЫ

Змястоўна і ўрачыста прайшлі коласаўскія вечары ў гарадах і вёсках Міншчыны. Надоўга запомніцца прысутным вечар, які адбыўся ў Маладзечна ў гарадскім доме культуры.

Такім мы цябе з першых дзён сваіх знаём,
Пясняр, чые гукі лунаюць над краем,
Пясняр, чым песням даверыў па праву
Народ неўміручыя думы і славу,
Пясняр, чыё стала любімае імя
Даўно неадлучным ад нашай Радзімы...

Гэтыя словы Максіма Танка пра Якуба Коласа сталі дэвізам усёй праграмы.

Аб жыццёвым і творчым шляху вялікага пясняра расказаў навуковы супрацоўнік музея Якуба Коласа Мікалай Жыгоцкі. Паэты Аляксей Ставер, Яўген Хвалеў і Аляксей Камароўскі прачыталі свае вершы, прысвечаныя Якубу Коласу.

Пасля ўрачыстай часткі сцэну займаюць артысты Беларускай дзяржаўнай філармоніі. У іх выкананні гучаць вершы Якуба Коласа, урыўкі з «Новай зямлі», песні кампазітараў на вершы паэта.

У юбілейныя дні на Міншчыне было праведзена больш за 100 вечароў. Асабліва цікава прайшлі яны ў Слуцку, Дзяржынску, Стоўбцах, абласной бібліятэцы імя Пушкіна, у Чэрвеньскім, Нясвіжскім, Бярэзінскім раёнах вобласці.

І. ДЗЕРАЗА.

КАБ АДАЦЬ належну да нину павагі Якубу Коласу, трэба прачытаць яго эпічныя паэмы — яны складаюць грунтоўную частку яго творчасці. Па сваёй размахыстай, яркай і палымянай жыццёвасці яны нагадваюць мне вядомыя «Кентэ-берыйскія апавяданні» вялікага бацькі нашай літаратуры — англійскага паэта Дж. Чосера (1340—1400). Тут многа падобнага — і ў мастацкім пранікненні ў жыццё, і ў псіхалогіі герояў. Той жа філасофскі настрой, народная мудрасць, гумар, тая ж спакойная іронія, тое ж прыроднае пачуццё справядлівасці і чалавечай годнасці.

Уолтэр МЭЙ (Англія)

СКАРБНІЦА ПАЭЗІІ

Для перакладу твораў такога маштабу мне, на жаль, бракуе сілы, але я быў так глыбока крануты лірыкай Коласа, што жадаю перакласці некаторыя яго вершы не давала мне спакою. На працягу пяці год з таго часу, як я прачытаў яго вершы, мяне не пакідала зачараванасць іх жывой красой, рэвалюцыйным агнём, глыбокай шыраасцю і гуманнасцю.

Урэшце, з дапамогай Саюза пісьменнікаў Беларусі і Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубажнымі краінамі я прыступіў да выканання сваёй задумкі.

І што я адкрыў? Як можна перадаць карціну гэтай скарбніцы літаратуры?

Калі шукаць паралелі да твораў Коласа, то ёсць толькі адзін кірунак, куды можна звярнуць позірк — на творчасць яго шматгадовага сябра і саратніка, паэта Янкі Купалы. Сапраўды, разглядаць гэтыя два імя пасобку было б цяжка. Агульнапрызнана, што Купала і Колас — два заснавальнікі сучаснай беларускай паэзіі.

Я пазнаёміўся з Купалам раней, чым з Коласам. Але вызначаючы жыццё і творчасць Купалы, непазбежна сутыкнуўся з Коласам, бо іх лёс непарыўна пераплецены. Калі мы коратка прасочым іх жыццё, то ўбачым, што яны немінуча аказва-

лі ўплыву сваімі творамі адзін на аднаго.

Яны нарадзіліся ў адзін і той жа, 1882, год. Купала ў сям'і селяніна — арандатара, Колас — у сям'і лесніка. Купала, якога навучыла грамаце яго маці, скончыў толькі адзін клас пачатковай школы, потым пайшоў на заробкі і змяніў мноства прафесій.

Колас таксама вучыўся дома, але затым паступіў у настаўніцкую семінарыю, якую скончыў 20-гадовым юнаком, і пачаў настаўнічаць.

Чатырма гадамі пазней ён уступіў у канфлікт з уладамі — за ўдзел у нелегальным настаўніцкім з'ездзе быў асуджаны да турэмнага зняволення.

не такія спонтанныя, як вершы яго дарагога друга і таварыша — Купалы. У некаторых яго вершах аб прыродзе адчуваецца, скажам, стрыманасць Нікіціна альбо філасофская пранікнёнасць Цютчава ці нават Буніна.

Па грамадзянскасці яго вершы нагадалі мне Някрасава, асабліва верш, прысвечаны сялянскім жанчынам, — «Жніво».

**Збэрсана жыта, чапляецца колас,
Жменю нажне — разгнецца жняя,
Жыта паложыць на скручаны пояс...
Цяжкая, жнейка, работа тая!**

Вынікам гэтага з'явіліся некалькі яго ранніх вершаў пратэсту і некалькі раздзелаў эпічных паэм. Пазней ён зноў вярнуўся да прафесіі настаўніка, але з 1915 па 1918 год служыў у арміі за межамі Беларусі. Разлука з Радзімай дала яму тэму для многіх настальгічных лірычных вершаў пра сваю краіну і родныя мясціны. Толькі ў 1921 годзе ён вярнуўся на Беларусь, ператвораную рэвалюцыяй у рэспубліку, і прысвяціў сваю энергію працы настаўніка і літаратурнай дзейнасці. У 1928 годзе ён — акадэмік, а з 1940 года — дэпутат Вярхоўнага Савета БССР.

Гэтыя кароткія біяграфічныя звесткі добра вядомы, і я прыводжу іх галоўным чынам для таго, каб зрабіць параўнанне з Купалам, які толькі ў 1913 годзе атрымаў адукацыю ў Пецярбургу, і нават у 34 гады яшчэ быў студэнтам народнага ўніверсітэта Шаньўскага...

Колас больш спакойны і крыху больш філасафічны, галоўным чынам у сваёй лірыцы — яна не мае таго эмацыянальнага зараду, які ёсць у лірыцы Купалы. Я павінен сказаць, што, хаця творчасць абодвух прасякнута рэвалюцыйным запалам, у Коласе заўсёды адчуваўся настаўнік, рацыяналіст. У Коласа гаварыў розум, у Купалы — чулае сэрца. Таму я лічу, што вершы Коласа крыху больш рацыяналістычныя, яны

**Ціха на полі у поўдзень гарачы!
Хоць бы дзе кусціка рэдзенькі цень.
Толькі ў калысцы плач чуеш дзіцячы,
Толькі над вухам звяніць авадзень...**

Гэта той жа нізкі паклон працы жанчын, тая ж павага да іх чалавечай годнасці, як і ў шырока вядомых вершах Някрасава, прысвечаных рускай жанчыне. Можна было б прадоўжыць параўнанні. Яны толькі падкрэслілі б галоўнае — выдатныя рысы народнага паэта. Гэта і пшчотнасць Ясеніна, і палымянасць Маякоўскага, і філасафічнасць Блока, і гарачы патрыятызм Твардоўскага. У яго творчасці спалучыліся ўсе лепшыя аспекты і грані, якімі вызначаецца савецкая паэзія.

У час барацьбы з жорсткім ворагам — фашызмам, супраць якога на Беларусі змагаліся з выключнай самаахвярнасцю, Колас, як і Купала, заклікаў свой народ да перамогі, да канчатковага трыумфу.

Купалу не суджана было дакачацца перамогі, а Колас дажыў да шчасця ўбачыць свой край свабодным. Ён узбагаціў савецкую паэзію творами, у якіх увасоблены яго вялікі жыццёвы вопыт, сапраўдны педагогічны талент, бацькоўская любоў да свайго народа.

Па яго слядах, як і па слядах Купалы, ішлі іншыя.

Леон КРУЧКОЎСКІ (Польшча):

Вялікі сын свайго народа, класік яго літаратуры, майстар яго роднай мовы, Колас належыць да ліку людзей, жыццёвая праца якіх абвясчала новыя, лепшыя часы для свайго і для іншых братніх народаў. Гэта гарантуе вечную трываласць яго творчасці.

ВЫДАДЗЕНА ДА ЮБІЛЕЮ

У фундаментальнай бібліятэцы Акадэміі навук БССР імя Я. Коласа адкрыта цікавая кніжная экспазіцыя твораў народнага паэта Беларусі Якуба Коласа.

Сярод экспанатаў выданні прозы і вершаў Якуба Коласа — ад яго першых кніг, выпушчаных яшчэ да Кастрычніцкай рэвалюцыі, і да выданняў нашых дзён.

Асаблівае месца займаюць кнігі, альбомы, буклеты выдавецтваў «Беларусь» і «Мастацкая літаратура».

Вось сувенірнае выданне паэмы «Сымон-музыка» (выдавецтва «Беларусь»). Кнігу аформіў мастак Барыс Забораў. Усе ілюстрацыі выкананы ў сакавітых колерах: сінім, чырвоным, зялёным — колерах жыцця, мары і зямлі.

Паліграфкамбінат зрабіў да юбілею яшчэ адзін падарунак аматарам паэзіі, выпусціўшы мініяцюрную кнігу вершаў народнага песняра, падрыхтаваную выдавецтвам «Мастацкая літаратура». Аформіў яе мастак Васіль Шаранговіч.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» падрыхтавала і два першыя тамы 14-томнага збору твораў Я. Коласа, якія ўжо выйшлі.

Прыцягвае ўвагу і папулярнае даследаванне В. Рагойшы «Пераклаў Якуб Колас» выдавецтва Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Леніна, а таксама зборнік «Вакальныя творы на словы Якуба Коласа» (выдавецтва «Беларусь»).

Выпушчаны да юбілею выданні вызначаюць добрую паліграфію, таленавітае афармленне. Гэта даніна нашых мастакоў, выдаўцаў і паліграфістаў памяці паэта.

Д. БАРУШКА.

ДОМІК ПАД СОСНАМІ

Дом стаіць сярод елак, соснаў. Гэтай сцэжкай, праз гэтую брамку хадзіў Якуб Колас. Спыняючыся, акідаючы позіркам дом і ўвесь маляўнічы куток. Шумяць дрэвы...

Жыве свет, які акружаў паэта, і жыў бы яго творы. Здаецца, што жывы і сам пясняр, што вось зараз адчыняцца дзверы і выйдзе ён. Вось пад гэтым галінастым вязам Якуб Колас гутарыў з гасцямі, сядзеў з унукамі, расказваючы ім казкі.

Літаратурны музей Якуба Коласа адкрыты ў пачатку снежня 1959 года, згодна з пастановай урада Беларусі, прынятай пасля смерці пісьменніка. Дырэктарам яго стаў старэйшы сын Коласа Даніла Міцкевіч. Ён беражліва захоўвае для сучаснікаў і будучых пакаленняў усё створанае паэтам.

У залах музея вісяць партрэты пісьменніка, карціны, на стэндах фатаграфіі, дакументы, рукапісы, шматлікія выданні твораў Якуба Коласа. Тут жа прадстаўлены матэрыялы, прысвечаныя грамадскай дзейнасці мастака слова.

Рабочы кабінет пісьменніка. На стала — яго акулярныя, бронзавы бюст Пушкіна, чарнільны прыбор у выглядзе дубовых пянькоў, попелніца, выразаная паэтам з дрэва, і няскончанае пісьмо літаратуры Югену Мазалькову, датаванае 13 жніўня 1956 года — днём смерці Якуба Коласа.

Шумяць елкі і сосны ля дома паэта. Паслухаць іх шэпт, сустрэцца з паэтам прыходзяць людзі, якім дарагая яго творчасць.

М. ЖЫГОЦКІ.

Якуб Колас у сваім кабінце за рабочым сталом. 1947 год. Фота У. КІТАСА.

Луі АРАГОН (Францыя):

Кастрычнік не толькі вызваліў паэзію Коласа. Нарадзілася беларуская проза, і Якуб Колас стаў раманістам. Гэты пясняр лясоў змог у дваццатых гадах паказаць драму інтэлігенцыі яго краіны, яе блуканні і тыя новыя шляхі развіцця, якія не ўсім тады яшчэ былі ясныя. Аб гэтым сведчыць раман Коласа «У залескай глушы».

Стэфан ПАПТОНЕЎ (Балгарыя)

З ГЭТАЙ КРЫНІЦЫ ЁН ПАЧЫНАЎСЯ

Тут нарадзіўся вялікі пісьменнік — Якуб Колас... Сяло Акінчыцы такое ж, як і дзесяткі сёлаў, паўз якія мы праязджалі, і, напэўна, адно з тысяч, якіх не паспелі праехаць. Драўляныя хаты з разбой вачок вокнаў. Дзве-тры вуліцы, школа, сельсавет, дом культуры, бярозы, пасеяныя ветрам каля вечнага прытулку памёршых...

Мой родны кут, як ты мне мілы!

Забьць цябе не маю сілы! Я аб'ехаў амаль усю Беларусь. І паўсюль бачыў гэтыя пачатковыя радкі паэмы Якуба Коласа «Новая зямля». Няма вучня, які б не ведаў гэтых вершаў. Улічыце, што ўсе, хто нарадзіўся на гэтай зямлі, абавязкова праходзяць праз школьнае навучанне... Усё роўна, як вожны з нас, народжаны ў адгор'ях Балкан, ведае радкі Івана Вазына:

Спытаюць мяне, дзе світанне мяне азарыла ўпершыню...

...Мікалаеўшчына — вялікае сяло, па-сучаснаму спланаванае. Школа носіць імя Якуба Коласа.

Заходзяць ў школу, кожны чытае два першыя радкі з паэмы «Новая зямля». Хіба дзеці, якія купаюцца ў імклівай нёманскай вадзе, паўтараючы гэтыя радкі, усведамляюць тое, што іх аўтара ўжо няма? Як так — няма? Гэтага не можа быць, бо радкі вершаў шапталі дрэвы, нашэптвала плынь ракі, яны плылі разам з аб'ямамі, іх паўтарала зноў і зноў уся беларуская зямля.

...Як казачны сон, успамінаецца дарога да пасады лесніка ў Ластку. Мы ехалі праз лес, за якім калысці наглядаў бацька пісьменніка. Лес гэты гаварыў у яго паэмах, раманнах і апавяданнях.

Вось — чортаў камень. Чорт, хай яго бог заб'е, узваліўшы гэты камень на спіну, цягнуў усю ноч і так і недацягнуў — раніцою праспявалі пуні. Камень застаўся ляжаць тут, пры лясной дарозе. Сяляне расказалі Якубу Коласу тое, што чулі ад сваіх бацькоў, а іх бацькі ад сваіх бацькоў... Так загаварыў камень.

...У Альбучці пісьменнік жыў параўнальна доўга, цэлых дванаццаць год, там ён сустрэў пару сваёй творчай сталасці.

Хутар Альбучць — звычайная хата з бярвенняў, падобная на безліч беларускіх хат, якія сёння паступова замяняюцца цаглянымі дамамі. Аднак людзі не так лёгка развітваюцца з дрэвам і прывыкаюць да цэглы. Не так лёгка пакінуць тую хату, дзе жылі бацькі, бацькоў бацькі і гэтак далей... Ды і паветра ў такой хаце сухое і здаро-

вае, як у санаторыі. Яны хутка ўспыхваюць і хутка могуць быць пабудаваны. Бессмяротныя хаты. Нават калі яны паступова знікаюць, яны застаюцца бессмяротнымі, таму што яны жывуць у «Новай зямлі» і ў іншых творах Якуба Коласа, ды і ва многіх творах іншых беларускіх пісьменнікаў. А слова, як вядома, не спяляць агнём, не забіць чаргой з аўтамата, не раздушць гусеніцамі танка.

Сюды часта прыязджаюць турысты, экскурсіі. Мы бачылі турыстаў на шапы — яны ішлі з рукзакамі і складзенымі палаткамі за плячыма. Нават і замежныя турысты бываюць тут. Учора і пазаўчора прыязджалі немцы. З якой Германіі? Жанчына, што жыве тут, не спытала, пазнала толькі, што гавораць па-нямецку. Не ўсе ж немцы наслі чорныя крыжы на сваіх рукавах. «Ведаеце,

у кожнага з нас ёсць добрая душа і дрэнная. Дык чаму ж нарэшце не жыць так, каб дабро заўсёды пераагала?»

Мне здавалася цяпер, што самы цудоўны куток беларускай прыроды — тут, а не на Прыпяці і не ў Ластку. Вада ў крыніцы празрыстая і спакойная, як лютэрка. Я нахіліўся. Вада была на дзівачна смачная, мяккая. Такой вады я не піў даўно.

Белыя аблогі таксама нахіліліся, каб выпіць вады з крыніцы. І напіўшыся, паплылі далей па небе. За імі нахіліліся над крыніцай дравы і птушкі. І я сказаў сабе: «Вось ён — пачатак. Ад гэтай крыніцы пачынаецца ўсё. Калі выпіў вады з яе, можаць ісці на край планеты і на нябачны бок Месяца, і нават калі ўсе бомбы і чорныя крыжы звалюцца на цябе, ты ўсё роўна будзеш жыць!»

Засталася крыніца адна, неадольна вабячы сваім глыбокім празрыстым вокам. За намі прыйдуць іншыя, каб напіцца з яе.

СЛОВА КОЛАСА НА БЛАКІТНЫМ ЭКРАНЕ

Кожны вечар, калі надыходзіць змрок, успыхвае блакітны экран тэлевізара, гэта чароўнае вока нашага неспакойнага стагоддзя. І разам з інфармацыяй пра падзеі ў свеце і ў краіне, разам з навінамі імклівага жыцця ў самых розных яго праявах у кватэры тэлегледачоў уваходзяць знаёмыя і незнаёмыя літаратурныя вобразы, гучыць усхваляванае паэтычнае слова...

Падрыхтоўку да святкавання 90-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа Беларускае тэлебачанне пачало яшчэ ў пачатку года перадачамі «У вянок дзядзьку Якубу» і «Паэт, вучоны, грамадзянін», у якіх з успамінамі пра аднаго з заснавальнікаў сучаснай беларускай літаратуры выступілі пісьменнікі П. Броўка, М. Танк, К. Крапіва, І. Шамякін, А. Савіцкі, вучоныя Г. Гарэці, І. Фёдарэў, А. Вечар, І. Ганчарык, М. Міцкевіч, грамадскія дзеячы І. Жыжаль, П. Лявіцкі, сын паэта Д. Міцкевіч. Была зроблена спроба стварыць шматкаковы калектыўны партрэт выдатнага песняра свайго народа і зямлі, раскажаць пра найбольш цікавыя старонкі яго жыццёвага і творчага шляху.

Вясной па ўсёй Беларусі

прайшоў рэспубліканскі конкурс на лепшае чытанне вершаў Я. Купалы і Я. Коласа, і 14 мая ў студыі тэлебачання адбыўся заключны канцэрт пераможцаў гэтага конкурсу, на якім выступілі прадстаўнікі самадзейнасці ўсіх абласцей рэспублікі. Неўзабаве адбылася і перадача «Песняй вітаю я вас», у якой расказвалася пра тое, якім будзе новае чатырнаццацітомнае выданне збору твораў Якуба Коласа.

...Мікалаеўшчына на Стаўбцоўшчыне, радзіма паэта. Непадобна прыгажосць навакольных палёў і лясоў, азёраў і рэчак. Край, апеты Якубам Коласам у многіх творах, у тым ліку і ў выдатнай паэме «Новая зямля». Тут у сярэдзіне верасня адбылося вялікае Коласава свята паэзіі з удзелам прадстаўнікоў усіх саюзных рэспублік краіны. Кінаарыс пра гэта свята прайшоў у эфіры ў верасні, а ў кастрычніку тэлегледачы ўбачылі дакументальныя тэлеарысы «Радзімы і жыцця пачатак», у якім пісьменнікі Я. Брыль, А. Лойка, А. Вачыла і І. Шамякін гаварылі пра тую выток, якія натхнялі Якуба Коласа на творы выключнай мастацкай выразнасці і палымянага патрыятызму. На экране ажылі

зноў коласаўскія мясціны: сцежкі дзяцінства, урочышчы, берагі Нёмана. Тэлеарыс «Твой сад цвіце ў радаснай краіне» перанёс тэлегледачоў на многа гадоў бліжэй да нашай сучаснасці, да дома, дзе паэт жыў у апошнія гады, дзе цяпер Літаратурны музей Якуба Коласа. У гэтым дарогім для ўсіх аматараў коласаўскай паэзіі доме гучала ўсхваляванае слова пра паэта, сказанае П. Броўкай, М. Аўрамчыкам, К. Крапівай, П. Пестраком, С. Грахоўскім. А пісьменнікі М. Лужанін, М. Лобан, В. Сачанка прынялі ўдзел у гутарцы, якую вёў у студыі Беларускага тэлебачання вядомы літаратурны крытык У. Юрэвіч.

Творы Якуба Коласа натхнялі і натхняюць на стварэнне выдатных мастацкіх вобразаў многіх беларускіх кампазітараў, мастакоў.

Пра адлюстраванне творчасці паэта ў беларускім выяўленчым мастацтве было расказана ў перадачы «Заўсёды з намі».

Сваю літаратурную працу Я. Колас пачынаў у Вільні. Пра гэта нам нагадаў сюжэт для тэлечасопіса «Літаратурная Беларусь», падрыхтаваны журналістамі Вільнюскай студыі тэлебачання. А беларускія тэлежурналісты пабывалі ў Ташкенце, дзе знялі нарыс пра адзін з найбольш плённых перыядаў жыцця і дзейнасці паэта — пра гады яго жыцця ў Ташкенце ў суровыя дні вайны. «Ташкенцкі сшытак» — так называлася праграма, якая была паказана 1 лістапада, напярэдадні 90-годдзя.

Старонкі паэмы Якуба Коласа «Сымон-музыка» ажылі ў прэм'еры тэлевізійнага «Літаратурнага тэатра». І яшчэ адна прэм'ера была падрыхтавана для тэлегледачоў перад юбілеем паэта — прэм'ера дакументальнага тэлефільма «Жыццё даўжэй, хлопцы!», у якім на фоне ўсхваляванага расказу М. Лужаніна пра Я. Коласа былі паказаны рэдкія дакументальныя кінакадры, зробленыя пры жыцці народнага паэта Беларусі.

З лістапада, у дзень нараджэння паэта, уся рэспубліка мела магчымасць прысутнічаць на ўрачыстым вечары і святковым канцэрце, якія трансліраваліся з тэатра оперы і балета. У гэты ж дзень тэлегледачы ўбачылі і кінарэпартаж пра адкрыццё помніка і мемарыяльнага ансамбля Я. Коласу на плошчы яго імя ў сталіцы Беларусі.

В. НІКІФАРОВІЧ.

АЛЬБОМ-СУВЕНІР

Гэты невялікі альбом з вытканым на вокладцы нацыянальным арнаментам выпусціла ўсесаюзная фірма грампласцінак «Мелодыя». У альбоме — пяць пласцінак. Адна з іх называецца «Якуб Колас». На ёй запісаны ўрывкі з аповесці народнага паэта «На ростанях» і паэмы «Новая зямля», а таксама фрагменты з оперы «У пушчах Палесся», створанай на аповесці Я. Коласа.

ПЕРАД ВЯЛКІМ ПЛАВАННЕМ

Хутка ў вялікае плаванне накіруецца карабель, які носіць імя Якуба Коласа. Ён быў пабудаваны ў горадзе Навашыне Горкаўскай вобласці. Напярэдадні юбілею народнага паэта адбыўся ўрачысты спуск карабля «Якуб Колас» на ваду. Пасля канчатковай адрэацыі судна будзе перададзена Савецкай Дунайскай флатыліі для плавання ў Міжземным моры.

І НА ОПЕРНАЙ НІВЕ

У гісторыі музычнай культуры Беларусі ёсць адна знакавая дата, непасрэдна звязаная з імем Якуба Коласа. Маецца на ўвазе опера «У пушчах Палесся» кампазітара Анатоля Багатырова, створаная паводле слаўтай аповесці «Дрыгва». Прэм'ера адбылася 28 жніўня 1939 года, праз паўгода пасля першага паказу на прафесійнай сцэне першай беларускай оперы «Міхась Падгорны» Я. Цікоцкага. Спектакль ствараўся пры непасрэдным удзеле Я. Коласа.

Жаданнем пісаць оперу на сюжэт Коласавай «Дрыгвы» загарэўся цяпер вядомы кампазітар народны арыст БССР прафесар А. Багатыроў. Лібрэта напісаў Яўген Рамановіч. Летам 1937 года кампазітар паказаў ужо хор першага акта будучай оперы — адзін з лепшых, дэрчы, фрагментаў твора наогул: жаночыя галасы спяваюць празрыстую і трапяткую, поўную сапраўднага лірызму і драматычнаю па сутнасці мелодыю на словы верша Я. Коласа «Ты прыйдзі, вясна жаданая, прыйдзі...»

Калі опера была аркестравана, пачаліся рэпетыцыі. Наспеў час выходзіць на вялікую сцэну, і тут выявіліся нечаканыя пралікі. У 4-й карціне першай рэдакцыі оперы была, як кажуць, «выйгрышная» сцэна — бал у палацы багатага магната. Але яна не ўпісвалася ў агульны лад твора. Адмовіцца ад сцэны, у якую ўклалі так многа працы і кампазітар, і рэжысёр, і акцёры? Як заўсёды ў такіх выпадках, думкі разышліся: адны раілі «выкінуць бал», другія прапанавалі «яшчэ папрацаваць, падагнаць».

Гарачыя дэбаты працягваліся даволі доўга. Пакуль...

Пакуль у нашу спрэчку не ўмяшаўся аўтар «Дрыгвы». Канстанцін Міхайлавіч, заўсёды стрыманы і сціплы, не любіў навізаць сваё меркаванне ў творчых пытаннях. А тут ён даволі рашуча прапанаваў адмовіцца ад гэтай сцэны, хоць сама па сабе яна «гучала» добра. Трэба сказаць, што опера ад гэтага толькі выйграла.

Якуб Колас прымаў самы жывы ўдзел у рабоце тэатра над операй «У пушчах Палесся». Акцёраў часам бянтэжыла яго прысутнасць на рэпетыцыях, і гэта зусім натуральна, бо ішла «чарнавая работа». Але Канстанцін Міхайлавіч так сціпла паводзіў сябе, што хутка ска-

ванасць прайшла, і ўдзельнікі спектакля часта звярталіся да пісьменніка за парадамі.

Канстанцін Міхайлавіч падоўгу гутарыў з акцёрамі, расказваючы аб падзеях грамадзянскай вайны, уводзячы іх у атмасферу, у якой жылі і змагаліся героі яго твора. Асабліва многа ўвагі аддаваў артысту І. Мурамцаву — выканаўцу партыі Тараса (у аповесці — дзед Талаша). Ён усяляк стараўся ўберагчы артыста ад хадуннасці, ад «операга» штампана ў трактоўцы гэтага вобраза, расказаў пра жывога дзед Талаша.

Аднойчы, калі ішла рэпетыцыя партызанскай сцэны, у цёмную глядзельную залу Канстанцін Міхайлавіч увайшоў не адзін. Побач з ім быў невысокі, ужо зусім сівы, але яшчэ моцны, каржакаваты стары. Пісьменнік клапатліва пасадзіў свайго спадарожніка ў мяккае крэсла.

Загучаў партызанскі хор, заспяваў В. Лапін (выканаўца ролі Андрэя). Калі апошнія гукі партызанскай песні расталі дзесьці ў далёкіх кутках велізарнай залы, стары падняўся на сцэну. Падышоў да артыста і моцна паціснуў яму руку. Ён, відаць, быў вельмі ўсхваляваны, у яго светлых вачах паблісквалі слязінкі.

Колас пазнаёміў нас са сваім спадарожнікам. Гэта быў легендарны дзед Талаш!

Мастак С. Нікалаеў, які афармляў спектакль, прапанаваў дзесяткі эскізаў, але адна сцэна не «давалася» яму — у партызанскім лесе. Паказалі малюнкi гасцю. «А вось тут, на палянцы, у нас ляжаў вялізны дуб. Не памятаю, ці ссеклі яго, ці маланкай скасіла... Такі волат!» Сам таго не ведаючы, дзед Талаш падказаў мастаку ўдалую думку.

Водгукі слухачоў і крытыкі пасля прэм'еры сведчылі, што спектакль «У пушчах Палесся» сродкамі опернага мастацтва прэўдзіва і ярка адлюстроўвае старонкі нядаўняга мінулага, барацьбу народа супраць інтэрвентаў у гады грамадзянскай вайны.

Добра прымаўся спектакль і ў Маскве ў час Першай дэкады беларускага мастацтва і літаратуры. Адну з першых у краіне Дзяржаўных прэмій СССР у галіне опернага мастацтва атрымаў аўтар «У пушчах Палесся».

А. ГАНТМАН.

У ТВОРЧАСЦІ МАСТАКОЎ

Творчасць вялікага песняра Беларусі Якуба Коласа, старонкі яго жыцця, аддадзенага народу, былі і застаюцца светлай крыніцай, што натхняе жывапісцаў, скульптараў, графікаў. Беларускія мастакі адлюстравалі ў сваёй творчасці вобраз паэта, памятных коласаўскія мясціны.

90-годдзю з дня нараджэння народнага паэтаў рэспублікі Янкі Купалы і Якуба Коласа была прысвечана вялікая мастацкая выстаўка, якая

экспанавалася ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР. Значнае месца на гэтай выстаўцы займала кніжная графіка — ілюстрацыі да твораў класікаў нашай літаратуры.

НА ЗДЫМКАХ: рэпрадукцыі з работ беларускіх мастакоў — І. ДАВІДОВІЧ. «На возеры Нарач»; В. ЦВІРКА. «Вясна ў Альбуці»; з ілюстрацый Г. ПАПЛАУСКАГА да паэмы Якуба Коласа «Новая зямля»; Н. ПАПЛАУСКАЯ. «Сымон-музыка».

З ЯМЛЯНМА Я...

Аўтар, ураджэнец вёскі Мікалаеўшчына, прысвяціў гэты верш свайму вялікаму аднавяскоўцу — Якубу Коласу.

Усё змянілася з гадамі...
Яшчэ тады вы разгадалі
Па буры той, па той маланцы,
Якімі стануць мікалаўцы.
Лясок узрос высокім борам,
Зялёнай цешыцца абновай.
Чало маршчыніцы мудры Нёман.
І песня льецца дзіўным хорам...
Амброжык стане часам з возам
Каля акінчыцкіх бярозаў,
Паглядзіць, здыме шапку ціха:
«Якое поміць яе ліха!»
Над пастарэлым кружыць зрубам
Дзяцінства добрая бусліха.
«Х-х, браток, няма Якуба,
Каб барану ўсцягнуў на голле...
І што яе дагэтуль коле!»
Ламае Нёман крыгі з трэскам.
Гады — раскіданыя трэскі —
Кідае ў вяр з той добрай верай,
Што нехта зловіць і цяпельца
Складзе, пагрэе заўтра сэрца,
Што знойдуць добры яны бераг...
О, вяр жыцця і часу рэкі!
Да сёння шмат вы змылі з поля,
Карчмы няма. Не гоніць болей
Ламаніха дурман-гарэлкі.
Тарэся і Аўгена — разам,
Не б'юцца больш у цяжкім горы.
А дождж грыбны, як з луба, спорны
Не так даўно па дахах бразгаў.
Дзе ліпы разышліся колам —
Ого, браткі, якая школа!
Навука тут ідзе не туга... —
І сохне бацькава папруга.
А дзядзька «Юзік-шаляніца» —

Гатоў яму я пакланіцца —
Падкруціць хвацка свае вусы:
— Не ўсе зьяліся беларусы! —
На вёску родную пакажа:
— Ды жыць тут — шчасце, а не гора,
А маладых васьць цягне горад,
Яно, вядома, не прывяжаш...
Не любіць дзядзька наш вусаты,
Калі прыходзяць экскурсанта,
Каб паказаў з жыцця паперы...
Ён не дае паперам веры:
— О-ей, браткі, ці ж хіба гэта
Музей народнага паэта!
Музей яго — той бераг з дубам,
Кароў там пасвілі з Якубам,
І гэты Нёман, стужкай сіняй
Які ўплёўся ў косы луга:
Плыты мужчыны — кожны зухам! —
З Мікуціч гналі ў дождж і сівер.
А гэты лес, а гэта жыта!
Тут з імі ўсё жыццё пражыта.
Там — Бярвянец, а там — Лядзіны...
Свайёй красой, уборам дзіўным
І нейкай рысай непрыкметнай
Цябе захопляць, як паэта...
Чытае дзядзька і здаецца,
Што зараз Колас адгукнецца
І дачытае той урывак,
Што час адрэзаў смерцю крыва.
Вясна-красна... Зялёнай казкай
Прыходзіш ты, і я малю, каб
З той разнастайнасці малюнкаў
Праменя сонечнай указкай
Ты паказала дуб высокі,
Што прагна п'е зямныя сокі.
Зямля мая! З тваёй крыніцы
Хачу я сёння прырасціцца
Зямною, прадзедаўскай сілай
І каля люднай стаць дарогі,
Як беларускі дуб-асілак.

Алесь КАМАРОУСКІ.

НА ЗДЫМКАХ: ваколіцы вёскі Мікалаеўшчыны, радзімы Я. Коласа; Іосіф Міцкевіч шмат расказвае вучням мясцовай школы, гасцям, што прыязджаюць у Мікалаеўшчыну, пра свайго брата — народнага паэта Беларусі Якуба Коласа; на Нёмане.

Фота М. АНАНЫНА
і П. НАВАТАРАВА.

З ДАКАСТРЫЧНІЦКІХ АПАВЯДАННЯЎ

«САЦЫЯЛІСТ»

— І смех, і бяда. Галоднай куме, кажуць, хлеб на вуме. Прыслухоўваліся мы, сяляне, да таго, што аб зямлі гаварылі. Паявіліся ў нас нейкія доўгенькія паперкі друкаваныя — пракламацыі. Чыталі мы іх, перачытвавалі. Мне яны надта падабаліся, і цяпер яшчэ адна такая пракламацыя ляжыць у мяне за абразом. Пытаю ў людзей, дзе іх можна дастаць? «У мястэчку» — кажуць. Прыехаў я ў мястэчка. Зайшоў у адно месца, у другое. Хаджу па рынку ды пытаю:

— Ці не ведаеце, браткі, дзе пракламацыі прадаюцца?

— А спытай, — кажа адзін ашуканец, — вунь, у стражнікі.

А я, як той дурань, узяў ды спытаў:

— Скажы, браце, дзе тут можна дастаць пракламацыю?

— А вось я табе пакажу, — кажа стражнік, — хадзі адно за мною.

«Стукайце і адчыніцца вам», — успомніліся мне словы нашага папа.

Як падышлі мы да канцылярыі прыстава, тут толкі схмянуўся я, што папаўся, як лісіца ў саладуху.

Выходзіць прыстаў.

— Дык ты, гад, унь якая птушка! Адкрыта пракламацыі разносіш? Да чаго даходзіць дзёркасць?! Пасадзіць у кутузьку!

Цэлы тыдзень прасядзеў я ў прыстава, а пасля завялі мяне ў гарадскую турму. От, зазнаў гора! Аж вошы па мне пайшлі... Месяцы праз тры выпус-

цілі мяне, пасмяяліся з мяе дурноты на дапросе. А я гаварыў праўду.

— Эх ты, — кажуць, — сіцыліст ты бязмозгі!

Смейцеся сабе, думаю я, цяпер я ўжо не такі дурань! Турма крыху навучыла мяне: нямала там людзей разумных сядзела...

У турме навучыўся я спяваць песні. Адна песня вельмі спадабалася мне, яна пачынаецца так:

«Канстытуцыю далі,
Адчынілі дзверы,
І ў турму нас павялі,
І таўкуць без меры».

Прыпеў:

«Трай-рай, рыта-тай,
І таўкуць без меры!»

Як часам горка мне стане, спяваю гэтую песню ды турму ўспамінаю...

Якуб КОЛАС.

НАШЫ ВЫДАННІ

«КАМУ АПЛАДЗІРУЕ ЗАЛА»

ным драматызмам барацьбы чалавека за свае правы, рвалася на прастору драма як жанр і як від мастацкай творчасці. Янку Купалу і Якуба Коласа часта можна было бацьць у залах двух гэтых тэатраў. Яны прагна сачылі за іх работай, былі памочнікамі, дарадчыкамі.

Абодва тэатры яшчэ маладыя: ім прыблізна па пяць-дзясат. Яны нараджаліся ў час, калі ў гарадах яшчэ не астыў попел спаленых акупантамі дамоў, а ў лясах чырванаармейцы вялі баі з рэшткамі бандаў. Але ні голад, ні разруха не маглі спыніць прагу разняволенага народа да святла, да культуры. Гэта імкненне падтрымлівала маладая Савецкая ўлада.

Гэта брашура сустракаецца з чытачом у год, калі беларусы адзначылі 90-годдзе з дня нараджэння сваіх выдатных пісьмнікаў, карыфееў беларускай культуры і літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа. І гэта невыпадкава. Яна аб двух славуных тэатрах — Беларускам дзяржаўным ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічным драматычным тэатры імя Янкі Купалы ў Мінску і Беларускам дзяржаўным драматычным імя Якуба Коласа ў горадзе Віцебску.

«У тым, што лепшыя драматычныя тэатры Беларусі носяць такія высокія, такія адказныя назвы — імя Я. Купалы і Я. Коласа, ёсць вялікі ідэйна-мастацкі сэнс». — піша аўтар чарговай кніжкі «Бібліятэчкі газеты «Голас Радзімы» пісьмнік Барыс Бур'ян.

Яшчэ калі ў Беларусі не было прафесіянальнага тэатра, Купала і Коласа стваралі п'есы, з іх вершаў і паэм, прасякнутых напружка-

Цяпер у беларусаў ёсць такі тэатр. Ён атрымаў усенароднае прызнанне, яму не аднойчы апладзіравала Масква, яго выступленням заўсёды спадарожнічае поспех. У рэпертуары Мінскага і Віцебскага тэатраў беларуская руская і зарубежная класіка, п'есы сучасных савецкіх і замежных драматургаў. «Неабсяжныя творчыя даягледы беларускай сцэны, — піша Б. Бур'ян, — Эўрыпід і Мальер, Шэкспір і Талстой, Запольская і Ажэшка, Бамаршэ і Шылер, Мерымэ і Пушкін, Кальдэрон, Астроўскі, Горкі, Ібсен, Маякоўскі — імёны класікаў і сучасных драматургаў, чые творы набываюць новае арыгінальнае сцэнічнае жыццё ў тэатрах рэспублікі. І першымі сярод гэтых імёнаў кожны з нас зывае два — Янкі Купалы і Якуба Коласа. Яны ўвасабляюць непаўторны нацыянальны характар сцэнічнага мастацтва беларусаў».

Д. БАБАК.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-65-84, 33-03-15, 33-65-94,
33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі,
Зак. № 1337.

АД ДЗЯЧЫЛІ...

Гэтая невялікая гісторыя адбылася ў 1927 годзе... Я тады вучыўся ў Мінскім беларускім педагагічным тэхнікуме. Быў вучар, прысвечаны творчасці Якуба Коласа. Прысутнічаў і сам пісьменнік. Закаханымі вачыма пазіралі на яго студэнты, асабліва мы — маладыя літаратары... І было чаго: ён быў не толькі нашым настаўнікам, ён клапаціўся пра нас, як бацька... Гэта ж яго стараннем мы, члены

літаратурнай арганізацыі «Маладняк», атрымлівалі ў тэхнікуме персанальныя стыпендыі. І вось пасля заканчэння сходу — толькі Канстанцін Міхайлавіч выйшаў з-за стала, мы тут жа гуртам кінуліся да яго, схопілі і сталі ўдзячна падкідваць угору, гушкаць. Хлопцы былі ўсе маладыя, дужыя — Паўлюк Трус, Сяргей Дарожны, Пятро Глебка, Максім Лужанін... І так, відаць, загушчалі свайго настаўніка, што калі апусцілі на падлогу, ён ледзьве трымаўся на нагах.

— Ну, навошта ж так? — не-

задаволена і як бы пакрыўджана, з дакорам сказаў Якуб Колас.

Сказаў і моўчкі пасунуўся да дзвярэй. Збянтэжаныя, хлопцы вінавата пазіралі ўслед: ну, вось, аддзячылі дзядзьку Коласа... Эх, прыкра! І раптам... Канстанцін Міхайлавіч азірнуўся ад дзвярэй, неяк хітравата падмігнуў нам і зноў усміхнуўся — па-бацькоўску цёпла і дружалюбна...

У нас адразу адлягло ад сэрца, усім нам стала добра і радасна.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

Памятныя значкі і медаль, якія выпушчаны да 90-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа.